

OLE MARTIN HØYSTAD

EN HØJHOLT- INTRODUKTION TIL Å BLI KLOK AV

STEFAN KJERKEGAARD

Hørbylundemanden

Introduktion til Per Højholts forfatterskab
Århus, 2009 (Aarhus Universitetsforlag).
197 sider.

Per Højholts forfatterskap har en særlig stilling i dansk og skandinavisk diktning. Det fungerte i store deler av andre halvdel av det 20. århundre som et slags prisme som speilet den avantgardistiske modernistiske diktningen, og som alle som var opptatt av de seneste litterære og litteraturteoretiske trendene, måtte forholde seg til. Det gjaldt ikke minst den akademiske delen av litteraturkritikken. Højholts forfatterskap har i den aktuelle perioden således vært av de mest omskrevne. Dette kan synes som et paradoks, da mange mener, eller mente, at hans diktning ikke bare er vanskelig tilgjengelig, men sågar meningsløs i den forstand at det er umulig å lese en mening eller et oversettelig tema ut av store deler av hans diktning, særlig fra den midterste delen, fra sist på 1960- til 1980-tallet. Etter hvert fikk imidlertid Højholt en slik status i den litterære institusjonen at de "meningsløse" innendingene etter hvert forstummet. Fast står imidlertid at store deler av hans diktning er så vanskelig tilgjengelig – ikke bare for den såkalte vanlige

leser, men også for profesjonelle lesere og studenter – at det trengs noen nøkler for å åpne det.

Å være en slik døråpner til forfatteretterskapet er også noe av motivasjonen bak Stefan Kjerkegaards *Hørbylundemanden: Introduktion til Per Højholts forfatterskab*. Og han har lykket i usedvanlig grad. Dette er et introduksjonsverk av de sjeldne. Det er fullt på høyde både med forfatteren og hans forfatteretterskap og med Højholt-forskningen og den litteraturteoretiske debatt, samtidig som det lykkes Kjerkegaard å presentere forfatteretterskapet både systematisk, grundig og innsiktsfullt i en leservennlig form som gjør forfatteretterskapet tilgjengelig for enhver som ønsker å ta seg møyen med å forstå det bedre.

Siden Per Højholt døde i 2004 og hans etterlatte (ufullendte) verk er gjort tilgjengelig, kan også forfatteretterskapet anses som et avsluttet hele i all sin mangfoldighet. Derfor er det også særlig behov for et introduksjonsverk som dette, som har som mål nettopp å presentere hele forfatteretterskapet – dette er det første som gjør så – i et perspektiv som også tilgodeser de forskjellige faser i forfatteretterskapet og de utviklinger og endringer de representerer. For tendensen i deler av Højholt-forskningen har vært å vektlegge noen gjennomgående temaer og de faste konstituentene i forfatteretterskapet.

Bokens første kapittel (vel halve boken) presenterer Højholts forfatteretterskap og de fire periodene Kjerkegaard deler forfatteretterskapet i. De korte karakteristikkene han gir av de viktigste verkene i hver periode, fungerer godt som introduksjon til disse periodene og til forfatteretterskapet.

I det andre kapitlet presenteres de sentrale temaer og begreper som er tjenlige eller nødvendige for å forstå Højholts diktning, fra språksyn og metaforikk til selvframstillingens dilemmaer m.m. Kapittel tre brukes på de sene diktene fra rundt 1990 (Praksis, 9-II), som ifølge Kjerkegaard utgjør den fjerde og siste periode og på mange måter en avklarende periode i forfatterskapet. Det er diktene fra denne perioden, hans tre siste diktsamlinger, som definitivt gjør Højholt til en klassiker i dansk litteratur, og som har gitt ham plass i den offisielle litterære danske kanon fra 2006. Fjerde kapittel behandler de siste romanene eller romanfragmentene *Hans Henrik Mattesen. En monografi* (2007) og *Auricula* (2001), som ikke bare i sin tilblivelseshistorie, men også tematisk strekker seg over flere perioder av forfatterskapet, og som særlig kan leses i forlengelse av *blindgydene* fra 1980-tallet. På tvers av disse periodene redegjøres det for alle genrer og stilarter som Højholt praktiserte, ikke bare dikt, noveller og romaner, men også essays og poetikk. Bare hans virksomhet som performer gis liten plass, mens Gitte-tekstene er med.

Kjerkegaard – og mange med ham – anser den sene delen av forfatterskapet som særlig viktig, ikke minst pga. den måten den avslutter forfatterskapet på, og måten den setter hele forfatterskapet som prosess i perspektiv på. Populært kan en si at de siste Praksis-samlingene (9-II særlig) gir hele forfatterskapet (ny) mening. Noen ville kanskje si alvor og dybde, da eksistensen og personen, livet og døden her

melder seg i en form for ikke-patetisk patos som overskrider det højholtske skriftunivers, som for mange har fremstått som lukket eller esoterisk, som en selvrefererende skrivehandling.

Det er kanskje Stefan Kjerkegaards fremste fortjeneste med *Hørbylundemanden* at han definitivt har åpnet dette forfatterskapet for verden, i dobbel forstand: For det første ved å avmystifisere Højholts avantgardistiske og på mange måter eksklusivt eksperimenterende skrivemåte og plassere hans poetikk i en klassisk modernistisk sammenheng “som alltid definerer sig negativt i forhold til romantikken” (s. 15). For det andre ved å vise at Højholts diktning ikke bare refererer til sig selv som skrift, diktning og tekst, men også til verden og virkeligheten, og at det er en historisk forfatter som er med i og bak tekstene og tematiserer noe personlig og eksistensielt – om det enn skjer på tekstens, skrivehandlingens og diktningens premisser og er tematisert som sådan. Dermed avviser og supplerer Kjerkegaard en hovedtese hos Carsten Madsen, som i *Poesi, tanke & natur* (2004) avviser at det er ontologiske referanser i Højholts diktning, og hevder at den utelukkende handler om skrift og tekst, altså om den immanente skrivehandling. Samtidig bygger Kjerkegaard på nettopp Carsten Madsens forståelse av Højholts språklige former, tekst og skriving. Helt siden systemdiktningens dager har den språklig-tekstlige forståelsen med forankring særlig i Derridas dekonstruksjonistiske tekstbegrep og Mallarmés modernisme dominert Højholt-forskningen. Disse perspektivene er velkjente og skal derfor få ligge her, for i stedet å rette blik-

ket mot noen andre sider ved Højholts diktning som ikke har kommet så klart fram tidligere, men som Kjerkegaard tematiserer overbevisende for å komplettere bildet av det samlede forfatterskapet.

Et sentralt tema i Højholt-diktningen og – forskningen har vært intetheten og fraværet (i tradisjonen etter Mallarmé og fransk modernisme). Mot dette setter Kjerkegaard endeligheten som påkaller av døden, og nærværet som eksistens, som “kjærligheten til livet, selvom det er forgængeligt” (s. 50). I de seneste Praksis-diktene får endelighet og nærvær en ny tone (bl.a. i elegisk form) for “et dødtræt jeg” som på sett og vis foregriper sig eget ettermæle (med allusjoner til genrer som gravmæle og epitafer). Dermed introduseres det personlige og selvbiografiske, samt forfatterens levnedsløp slik det speiles i forfatterskapets utvikling. Det handler om “at Højholt med sit se- ne forfatterskab får sværere ved at afskrive sig selv i forhold til værket; han må i stedet indskrive sig i det” (s. 125) og forholde seg intertekstuel til sitt eget (tidligere) forfatterskap, slik dette kommer til uttrykk bl.a. i en rekke kryssende selvreferanser og variasjoner eller gjentakelser av det tidligere skrevne. Resultatet er paradoksalt. Den Højholt som aldri har utlevert seg privat, som har latt språket som subjekt tale gjennom sine improvisasjoner og eksperimenter, fremstår i kraft av måten han i skrift og tale har iscenesatt og mytifisert seg selv som forfatter og “person” på, ikke bare som en tydelig personlig stemme, men også som en markert personlig dikter. Hans forfatterskap er i større grad selvbiografisk

enn hans kritikere har villet erkjenne. Derfor ser Kjerkegaard fram til en ren selvbiografisk lesning av forfatterskapet (ibid.).

Dette personlige perspektivet er også med i Kjerkegaards lesning av forfatterskapets “prosaiske avslutning” i form av det monstrøse prosaverk *Auricula* og det posthume fragmentet om Hans Henrik Mattesen. Men det vi får vite om Højholt personlig i den for mange uleselige roman *Auricula*, er også av kunstnerisk karakter, f.eks. om hans modernistiske helter (Duchamp særlig), og om hans forståelse av og oppgjør med modernismen. Kjerkegaard bruker nettopp *Auricula* som en nøkkel til forfatterskapet. For å få noe ut av dette verket og utholde den prøvelse det er å komme seg gjennom det, må man godta verkets underliggende attityde, grunnlaget for Højholts diktning, som ifølge Kjerkegaard er lyst: *Det er lysten som driver verket*, lysten ved å gi seg hen til språket, også i sanselig forstand, for så å oppleve gleden ved det som de poetiske språkspill med sine improvisasjoner og eksperimenter kan åpenbare, først og fremst om språket og den poetiske prosess, men også de erkjennelser og innsikter om den kontingente verden som gis på kjøpet, helt inn i epifanien. Tydeligere enn andre peker Kjerkegaard på det livssyn som avtegner seg i denne prosessen.

En annen side ved språket er dets flertydighet, med de muligheter for ironi og overraskende metaforer som dette gir den, som forlyster seg med ord, slik Højholt gjør. En viktig side ved denne forlystelsen, som et av Højholts varemerker, er parodien og grotesken, som han med sin livsroman også ven-

der mot selve romangenren, idet han presenterer *Auricula* som en vits. En vits skal høres, og den som har ører, *auricula*, han hører gjerne en vits for å få seg en god latter. Med sin både kroppslige og intellektuelle latter skriver Højholt seg inn i en lang litterær tradisjon som gir en egen tilgang til verden som bare latteren kan gi, og som kan oppleves i den type frihetsrom som Per Høj-

holt har skapt med sin diktning. Det er Stefan Kjerkegaards store fortjeneste, at han fra dette dogmefrie rommet har maktet å skrive et forbilledlig introduksjonsverk for enhver, som gjerne vil bli klokere på et av de i ordets egentlige forstand mest bemerkelsesverdige forfatterskap i Norden i andre halvdel av det 20. århundre – så pæredansk og samtidig dypt europeisk som det er.

Ole Martin Høystad er professor, dr. phil. ved Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet.